

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه لیبلا
دانشکده معماری و هنر

گروه معماری

طراحی دانشکده معماری و هنر دانشگاه گیلان

از

علی وحید

استاد راهنما:

مهندس سید جلیل میربازل

کتابخانه اطلاعات مرکز علمی پژوهش
شماره ۱۳۸۹

استاد مشاور:

مهندس آرش مهرگانی

۱۳۸۹ / ۷ / ۳

شهریور ۸۷

۱۴۱۵۱۹

تقدیم

تقدیم به مادر و همسر گرامیم

و کلیه عزیزانی که در پایان رساندن این رساله مرا یاری رساندند.

تقدیر و تشکر

اینجانب مراتب سپاس قدردانی خود را از استادان محترم راهنما آقای مهندس سید جلیل میر باذل و استاد مشاور آقای مهندس آرش مهرگانی که با ارائه نظرات و پیشنهادهای سازنده خود نقش موثری در پیشبرد پروژه اینجانب بر عهده داشتند تقدیم میدارم.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
چکیده فارسی.....	۳
چکیده لاتین.....	س
مقدمه.....	۱
فصل اول: مطالعات پایه	
۱-۱ تبیین سوژه.....	۴
۱-۱-۱ تاریخچه آموزش عالی.....	۴
۱-۱-۱-۱ پیشینه دانشگاهی در ایران باستان.....	۴
۱-۱-۱-۲ نهضت جدید آموزش در ایران.....	۵
۱-۱-۱-۳ مدارس جدید.....	۵
۱-۱-۲ تاریخچه آموزش عالی.....	۷
۱-۲-۱-۱ آموزش معماری در دوران باستان.....	۷
۱-۲-۱-۲ شیوه آموزش در دوره رنسانس (نوزایی).....	۸
۱-۲-۱-۳ سرچشمه آموزش نوین.....	۱۰
۲-۱ نظام آموزشی معماری رایج در دانشگاههای ایران.....	۱۴
۱-۲-۱-۱ نگاهی به وضع موجود.....	۱۵
۱-۲-۱-۲-۱ درس نظری.....	۱۶
۱-۲-۱-۲-۲ درس کارگاهی.....	۱۷
۳-۱ مکان و فضای آموزشی.....	۱۸
۴-۱ نظرسنجی توقعات استفاده کنندگان.....	۲۱
۵-۱ برنامه آموزشی دانشکده معماری.....	۲۵
۱-۵-۱ معماری.....	۲۵
۲-۵-۱ شهرسازی.....	۲۶

- ۲۶..... نقاشی ۳-۵-۱
- ۲۶..... عکاسی ۴-۵-۱
- ۲۷..... بررسی استانداردها، سازمان فضایی در طراحی فضای آموزشی دانشگاه معماری ۶-۱
- ۲۷..... ۱-۶-۱ مشخصات فضای آموزشی
- ۲۷..... ۱-۱-۶-۱-۱-کلاسهای تنوری
- ۳۰..... ۲-۱-۶-۱-آزمایشگاهها و کارگاهها
- ۳۱..... ۳-۱-۶-۱-کارگاههای خاص
- ۳۳..... ۴-۱-۶-۱-آتلیه طراحی
- ۳۵..... ۲-۶-۱-ضوابط طراحی در گروه فضاهای کمک آموزشی
- ۳۵..... ۱-۲-۶-۱-کتابخانه
- ۴۲..... ۲-۲-۶-۱-سالن چند منظوره
- ۴۷..... ۳-۲-۶-۱-سایت کامپیوتر و اینترنت
- ۴۸..... ۴-۲-۶-۱-واحد سمعی و بصری و لابراتوار زبان
- ۴۸..... ۳-۶-۱-مشخصات فضاهای اداری
- ۳۵..... ۴-۶-۱-ضوابط طراحی فضاهای رفاهی و خدماتی
- ۴۹..... ۱-۴-۶-۱-نهارخوری
- ۵۰..... ۲-۴-۶-۱-نمازخانه
- ۵۰..... ۳-۴-۶-۱-مرکز فعالیتهای دانشجویی و گذراندن اوقات فراغت
- ۵۱..... ۵-۶-۱-تأسیسات ساختمانی
- ۵۱..... ۶-۶-۱-ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری معلولین
- ۵۳..... ۷-۱-بررسی مصادیق داخلی و خارجی مشابه
- ۵۴..... ۱-۷-۱-مدرسه معماری (موسسه) باهاوس
- ۵۴..... ۱-۱-۷-۱-تاریخچه
- ۵۴..... ۲-۱-۷-۱-تحلیل پلان

- ۵۶..... ۳-۱-۷-۱ ساختار طراحی : دید و منظر
- ۵۶..... ۲-۷-۱ کراون هال - دانشکده معماری دانشگاه آی - آی - تی
- ۵۷..... ۱-۲-۷-۱ تاریخچه
- ۵۷..... ۲-۲-۷-۱ حجم ساختمان - فضاهای داخلی مجموعه
- ۵۸..... ۳-۷-۱ مرکز هنرهای بصری کارپتر
- ۵۸..... ۱-۳-۷-۱ تاریخچه
- ۵۸..... ۲-۳-۷-۱ تحلیل پلان
- ۵۹..... ۳-۳-۷-۱ حجم بنا - ساختار کالبدی
- ۶۰..... ۴-۷-۱ دانشکده هنر پاریس
- ۶۰..... ۱-۴-۷-۱ تاریخچه
- ۶۰..... ۲-۴-۷-۱ تحلیل طراحی
- ۶۲..... ۵-۷-۱ بررسی دانشکده های داخلی
- ۶۲..... ۱-۵-۷-۱ دانشکده هنرهای زیبا - دانشگاه تهران
- ۶۳..... ۲-۵-۷-۱ دانشکده معماری دانشگاه شهید بهشتی
- ۶۴..... ۳-۵-۷-۱ دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه علم و صنعت ایران
- ۶۴..... ۴-۵-۷-۱ دانشکده پردیس اصفهان
- فصل دوم: برنامه ریزی فضایی**
- ۶۷..... ۱-۲ پایگاه نظری و مبانی برنامه ریزی فضا
- ۶۷..... ۱-۱-۲ انسان
- ۶۷..... ۱-۱-۱-۲ تصویر ذهنی
- ۶۸..... ۲-۱-۱-۲ تصویر ذهنی جمعی
- ۶۹..... ۳-۱-۱-۲ خاطره و توقع
- ۷۰..... ۲-۱-۲ رفتار
- ۷۱..... ۱-۲-۱-۲ فرهنگ و تأثیر آن بر رفتار

۷۱	..... ۲-۲-۱-۲ زمان و تأثیر آن بر رفتار
۷۲	..... ۳-۱-۲ فضا
۷۲	..... ۱-۳-۱-۲ مقدمه
۷۳	..... ۲-۳-۱-۲ در جستجوی مفهوم فضا
۷۴	..... ۳-۳-۱-۲ رابطه میان انسان و فضا
۷۵	..... ۴-۳-۱-۲ تعریف فضا
۷۵	..... ۵-۳-۱-۲ تعامل انسان و فضا
۷۷	..... ۴-۱-۲ مکان
۷۷	..... ۱-۴-۱-۲ مقدمه بر شناخت مکان
۷۸	..... ۲-۴-۱-۲ تعریف مکان
۷۸	..... ۳-۴-۱-۲ مکان و حضور مردم
۸۰	..... ۴-۴-۱-۲ خاطره و مکان
۸۱	..... ۵-۴-۱-۲ توقع مردم از فضا
۹۲	..... ۲-۲ برنامه ریزی فضایی دانشکده
۹۱	..... ۱-۲-۲ سرانه زمین برای هر دانشجو
۹۲	..... ۲-۲-۲ برنامه ریزی جمعیتی
۹۲	..... ۱-۲-۲-۲ جمعیت دانشجویی
۹۲	..... ۲-۲-۲-۲ محاسبه تعداد اساتید
۹۳	..... ۳-۲-۲-۲ محاسبه نیروهای اداری و خدماتی
۹۴	..... ۳-۲-۲ برنامه فیزیکی
فصل سوم : اصول ، مبانی و احکام طراحی دانشکده معماری و هنر	
۹۹	..... ۱-۳ احکام حاصل از نظرسنجی ها
۱۰۰	..... ۲-۳ احکام حاصل از تجزیه و تحلیل سایت دانشگاه
۱۰۰	..... ۱-۲-۳ معرفی موقعیت سایت

۱۰۲.....	۲-۲-۳ معرفی سایت دانشگاه و سایت پیشنهادی برای دانشکده معماری و هنر
۱۰۳.....	۳-۲-۳ همجواری های اطراف سایت دانشکده معماری و هنر
.....	۴-۲-۳ دسترسی های سایت
.....	۱-۴-۲-۳ دسترسی به سایت از شهر
۱۰۵.....	۲-۴-۲-۳ دسترسی های اطراف دانشکده
۱۰۵.....	۳-۴-۲-۳ دسترسی های داخل سایت
۱۰۶.....	۵-۲-۳ چشم اندازهای سایت
۱۰۹.....	۳-۳ احکام حاصل از بررسی معماری هویتی گیلان
۱۱۰.....	۴-۳ احکام حاصل از برنامه ریزی آموزشی و فضاهای آموزشی
۱۱۰.....	۱-۴-۳ حوزه بندی کلی
۱۱۱	۲-۴-۳ گونه ای دیگر از حوزه بندی
۱۱۲	فهرست منابع و ماخذ
۱۱۵	ضمیمه شماره ۱

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۲۷	جدول ۱-۱ مشخصات فضاهای آموزشی
۲۸	جدول ۲-۱ سرانه کلاسها (رازیگر ۱۳۷۴، ۲۶)
۲۹	جدول ۳-۱ مبلمان کلاسها (رازیگر ۱۳۷۴، ۲۹)
۴۴	جدول ۴-۱ ابعاد سن با توجه به نوع فعالیت
۴۶	جدول ۵-۱ استفاده از عایقهای صوتی در فضاهای مختلف
۹۰	جدول ۱-۲ سرانه مورد نیاز زمین در انواع پردیس دانشگاهی
۹۱	جدول ۲-۲ برنامه ریزی جمعیتی
۹۲	جدول ۳-۲ محاسبه تعداد اساتید دوره لیسانس
۹۲	جدول ۴-۲ محاسبه تعداد اساتید دوره فوق لیسانس
۹۳	جدول ۵-۲ فضاهای آموزش تئوری.
۹۳	جدول ۶-۲ فضاهای آموزش عمومی معماری و شهرسازی
۹۳	جدول ۷-۲ فضاهای آموزش علمی هنر مشترک
۹۴	جدول ۸-۲ فضاهای آموزش عملی گرافیک
۹۴	جدول ۹-۲ فضاهای آموزش عملی نقاشی
۹۵	جدول ۱۰-۲ فضاهای آموزش عکاسی
۹۶	جدول ۱۱-۲ فضاهای کمک آموزشی
۹۶	جدول ۱۲-۲ فضاهای اداری

فهرست تصاویر

صفحه	عنوان
۳۴.....	تصویر ۱-۵ یک نمونه میز طراحی.....
۳۴.....	تصویر ۲-۵ آتلیه طراحی.....
۳۵.....	تصویر ۳-۵ آتلیه طراحی با ظرفیت ۳۰ دانشجو.....
۳۵.....	تصویر ۴-۵ آتلیه طراحی با ظرفیت ۳۰ دانشجو.....
۳۶.....	تصویر ۵-۵ دیاگرام عملکردهای کتابخانه (یک طبقه)، ماخذ: Time saver.....
۳۷.....	تصویر ۶-۵ دیاگرام عملکردهای کتابخانه (دو طبقه)، ماخذ: Time saver.....
۳۷.....	تصویر ۷-۵ ابعاد بهینه طبقه بندی کتابخانه برای بزرگسالان، ماخذ: Time saver.....
۳۸.....	تصویر ۸-۵ ابعاد بهینه طبقه بندی کتابخانه برای نوجوانان، ماخذ: Time saver.....
۳۸.....	تصویر ۹-۵ ابعاد بهینه طبقه بندی کتابخانه برای کودکان، ماخذ: Time saver.....
۳۸.....	تصویر ۱۰-۵ ابعاد مختلف برای استفاده کنندگان ویلچر، ماخذ: Time saver.....
۳۹.....	تصویر ۱۱-۵ ارتفاع مناسب برگردان، ماخذ: Time saver.....
۳۹.....	تصویر ۱۲-۵ شرایط بهینه نیز مسئول کتابخانه (برای یک نفر)، ماخذ: Time saver.....
۴۰.....	تصویر ۱۳-۵ مطالعه ی امکان دسترسی آسان در قفسه های ۱۴۸ اینچی، ماخذ: Time saver.....
۴۱.....	تصویر ۱۴-۵ حداقل ابعاد برای میزهای مطالعه یک نفره، ماخذ: Time saver.....
Time saver.....	تصویر ۱۵-۵ حداقل ابعاد برای میزهای ۶ و ۸ نفره و میزهای ۴ نفره یک طرفه، ماخذ: Time saver.....
۴۱.....	.....

- تصویر ۵-۱۶ الف و ب و ج. شیوه ی تعیین شیب جایگاه تماشاچیان، ماخذ: ضوابط و رهنمودهای برنامه ریزی و طراحی فضاهای فرهنگی، مهندسین مشاور تجیر..... ۴۴
- تصویر ۵-۱۷ الف و ب جزئیات مربوط به ترتیب صندلیها، ماخذ: ضوابط و رهنمودهای برنامه ریزی و طراحی فضاهای فرهنگی، مهندسین مشاور تجیر و Time saver ۴۵
- تصویر ۵-۱۸ شیوه های مختلف ارتباط صفحه و جایگاه تماشاچیان، ماخذ: Time saver ۴۶
- تصویر ۳-۱ مدرسه با هاوس و ایماز ۵۴
- تصویر ۳-۲ فضاهای مدرسه با هاوس ۵۵
- تصویر ۳-۳ عکس هوایی مدرسه با هاوس ۵۶
- تصویر ۳-۴ کراون هال- دانکشدہ ایللی نويز ۵۷
- تصویر ۳-۵ فضا داخلی آتلیه دانشکده ایللی نويز ۵۷
- تصویر ۳-۶ ورودی دانشکده ایللی نويز ۵۷
- تصویر ۳-۷ نمای جنوبی دانشکده ایللی نويز ۵۸
- تصویر ۳-۸ مرکز هنرهای بصری کار پتر- دانشگاه هاروارد ۵۸
- تصویر ۳-۹ نمای داخل محوطه دانشگاه هاروارد ۵۹
- تصویر ۳-۱۰ پلان طبقه همکف مرکز هنرهای بصری کار پتر ۵۹
- تصویر ۳-۱۱ نمای ورودی مرکز هنری کار پتر هاروارد ۵۹
- تصویر ۳-۱۲ بخشی از نمای دانشکده هنر پاریس ۶۰
- تصویر ۳-۱۴ پلان همکف دانشکده هنر پاریس ۶۱
- تصویر ۳-۱۵ استفاده از سطوح بزرگ شیشه ای در نما ۶۲

- تصویر ۳-۱۶ پله های مدور سفید پیرونی ۶۲
- تصویر ۳-۱۷ فضای مرکزی مرور طبقه همکف ۶۲
- تصویر ۳-۱۸ فضای مدور دانشکده ۶۲
- تصویر ۳-۱۹ پلان پردیس دانشگاه تهران ۶۳
- تصویر ۳-۲۰ پلان پردیس دانشگاه علم و صنعت ۶۴
- تصویر ۳-۲۱ محوطه دانشگاه پردیس اصفهان ۶۵
- تصویر ۳-۲۲ دانشگاه هنر پردیس اصفهان ۶۵
- تصویر ۳-۱۰ موقعیت سایت در شهر رشت ۱۰۱
- تصویر ۳-۲ سایت دانشگاه گیلان ۱۰۲
- تصویر ۳-۳ سایت پیشنهادی دانشگاه ۱۰۳
- تصویر ۳-۴ دسترسی به سایت از شهر رشت ۱۰۴
- تصویر ۳-۵ دسترسیهای اطراف سایت ۱۰۵
- تصویر ۳-۶ دسترسیهای داخل سایت ۱۰۵
- تصویر ۳-۷ از خیابان جنوبی سایت به سالن غذاخوری ۱۰۶
- تصویر ۳-۸ از خیابان جنوبی سایت به باغ گیاه شناسی ۱۰۶
- تصویر ۳-۹ از خیابان جنوبی سایت به باغ کتابخانه مرکزی ۱۰۶
- تصویر ۳-۱۰ از خیابان جنوبی سایت به دانشکده ی پزشکی ۱۰۷
- تصویر ۳-۱۱ نمایی از خیابان جنوبی سایت به سمت شرق ۱۰۷
- تصویر ۳-۱۲ از داخل سایت به سمت دانشکده پزشکی ۱۰۷

تصویر ۳-۱۳ از داخل سایت به سمت باغ گیاهشناسی ۱۰۸

تصویر ۳-۱۴ از داخل سایت به سمت دانشکده فنی و مهندسی ۱۰۸

تصویر ۳-۱۵ از داخل سایت به جلوی دانشکده معماری موجود ۱۰۸

رشد روز افزون جمعیت در هر کشوری نیازهای متعددی را همراه می آورد از جمله این نیازها کالبدهایی است که در قالب فضا و مکان بتواند در شهر و روستا و هر نقطه دیگری جوابگویی تمام احتیاجات جسمی و روانی بشر باشد. کمیت این ساخت و سازها بدانگونه است که دیگر نمی توان انتظار داشت در هر شهر و آبادی سه تا پنج معماری چیره دست بتوانند پاسخگویی ساخت و ساز کمی و کیفی شهر باشند. از طرفی تکرر به وجود آورده در مصالح، تکنیک ساخت و نیازهای زیباشناختی جامعه کیفیت های مختلف را ایجاد کرده است. لذا آموزش معماری نیز به مانند سایر صنایع و هنرها از روش های سنتی به روش های آکادمیک رسمی تغییر ماهیت داده است. بدین ترتیب پایان نامه خود را به طراحی دانشکده هنر و معماری دانشگاه گیلان اختصاص دادم که علیرغم اینکه اولین مرکز ۴ استان همجوار در پذیرش دانشجوی معماری بوده است؛ هنوز هم از داشتن ساختمانی جهت آموزش و پرورش دانشجویان بی بهره است. لذا این رساله واقع گرایی را اساس قرار داده به روش رفتار گرایی، هنجاری، مطالعات لازم را با توجه به سئوالات اصلی ذیل تنظیم و ارائه کرده است:

- ۱- دانشکده چیست؟ روابط فضایی و سازماندهی آن چگونه است؟
- ۲- مستوای دوره ها و برنامه آموزشی چه تاثیری در برنامه ریزی فضایی دارد؟
- ۳- شکل های متفاوت روش آموزش و مدیریت آموزش در تنظیم روابط بین فضا، دانشجو و مدرس چه تاثیری دارد؟
- ۴- فضای ساختمان دانشکده معماری چه تفاوتی با سایر دانشکده ها می تواند داشته باشد؟
- ۵- روش تحقیق مناسب طراحی دانشکده آموزش هنر و معماری کدام است؟ هنجارگرایی و رفتارگرایی چگونه در طرح فضا اثرگذار است؟
- ۶- استفاده کنندگان از فضا به عنوان دانشجویان و مدرسین هنر چه نظری در مورد فضایی که قرار است ذوق آنها را سرشار کرده و شوق حضور را دو چندان کند دارند؟
- ۷- هویت در معماری از کجا ریشه می گیرد؟ کارکرد/ فرم/ معنی؛ تکنیک ساخت/ مصالح/ اقلیم. سهم هر کدام چقدر خواهد بود و چگونه و در کجا متجلی می شوند؟
- ۸- استانداردهای فضایی، در ابعاد و اندازه، در روابط و در اجرا کدامند؟
- ۹- مصادیق داخلی و خارجی در اقلیم مختلف، سبک ها و مکاتب معماری کدام بوده اند و چه بهره ای را می توان در حال حاضر در تدوین طرح ارائه کنند؟
- ۱۰- و تاریخچه آموزش و فضاهای آموزش هنر و معماری در ایران به شکل اجمال به موارد فوق اضافه شده است.

و بدینگونه سوال هایی که نگارنده در این رساله در پی آنها بوده است و بنابر وسع امکانات و دسترسی به منابع توانسته مطالبی را پس از گردآوری، تحلیل کرده و از استنتاج آنها و تدوین احکام و اصول طراحی به طراحی دانشکده هنر و معماری بپردازد. در قالب یک مقدمه و ۳ فصل به ترتیب: فصل اول: «مطالعات پایه»/ فصل دوم: «برنامه ریزی فضایی» و فصل سوم: «اصول، مبانی و احکام طراحی» به عنوان مجلد

پایان نامه تقدیم حضور دارد.

واژه های کلیدی: فضا، هنر، معماری.

استاد محترم شهناز

Abstract

Designing Guilan University Architectural & Art department

Ali Vahid

Guilan university Art and Architecture college design

Ali Vahid

Increasing growth of population in countries make the plenty needs such as framework that can remove physical and mental human needs in city and village and other points in place and area model . Quality of these structure is in the form that we can't expect three or five critic architect provide quantitative and modal structures in city . In one side multiplicity in material building technic and beauty recognition needs of society provide different quality there fore architecture instruction like other industries and arts changed from traditional to academic form in nature. By this reason I assigned my thesis to design of Guilan university architecture and art college that in spite of was first center between 4 adjucent province in acceptance of architecture student but get hasn't building to students instruction.

Therefore this realism text book was based on behaviorism and resresnt necessary studies with attention to principal questions:

1. what is colledge ? how is regnal relation and catalyzation in there?
2. what is instructional program and term efficacy in reginal programs?
3. how is the influence of different forms of education and education managements and instructor?
4. what is the difference of architecture colledge building area with other colledges?
5. what is the suitable research method to design of architecture and art instruction colledge?
How normalization and behaviorism effect on area design?
6. what is the view of area users as art students and instructors about area that should increase their taste and duplicate their relish?
7. where is the stem of architecture identity? Performance / form / meaning building technic / materials / continent . how much their share how and where emanate?
8. what is area standards in dimension and quantity relation and performance?
9. what is internal and external instance in different continent and architecture style and ideology and what benefit can provide in design compilation?
10. instruction and art instruction area history added to above instanc.

And in this form questions of writer that can study by his possibility and access to resource after gathering and analysis and regulation compilation and design principal in introduction and 3 chapter first chapter : «base study» second chapter: «area program» and thirth chapter: «design principal and design regulation represent » as thesis .

Key words: area , art , architecture

هنرهای حقیقی را همواره حامل پیام یا معنای حقیقی دانسته‌اند که هنرمند سعی در ابلاغ آن معانی می‌نماید. به عبارت دیگر چنین هنری همواره سعی در بیان موضوعی و رای ظاهر محسوس خویش را دارد. در چنین طرز تلقی از صورت هنری است که فرم یا صور خارجی یک شیء به معنا راه می‌یابد. البته درک دلالت‌های معنایی اثر را بسیار دشوار می‌کند. هدف بیان زیبایی‌شناسی در این حالت نه روشن کردن فوری و مستقیم معانی، بلکه آفرینش حس تازه، ویژه و نیرومندی است که خود آفریننده معانی تازه می‌شود. در واقع با ورود به این قلمرو ادراک حسی تازه آغاز می‌شود.

وظیفه معمار از میان بردن نیروی عادت است یعنی آفرینش دنیای تازه، دیدن چیزهای پیشتر نادیده. کارکرد اصلی هنر این است که بیاموزیم تا هر شکل عادت را کنار بگذاریم. هنر به این دلیل وجود دارد که ما چیزها را احساس می‌کنیم. هدف هنر ایجاد احساسی از چیزهاست، چنانکه دیده می‌شوند و نه چنانکه شناخته می‌شوند. شگرد هنر همه چیز را ناآشنا و مبهم می‌کند. از این رو ادراک حسی را دشوار و دیرپاب می‌سازد. کنش ادراک حسی در هنر هدفی درخور می‌شود. یعنی هر تصویر باید ادراکی تازه از موضوع را به دست دهد و نه اینکه معنایش را تکرار کند. شکل تازه محتوای تازه می‌آفریند.

یک دانشگاه باید آینه دگرگونی‌های جهانی تکنولوژی، آموزش و تفکر باشد که از این طریق باعث لزوم تحولات اساسی در آموزش معماری گردد. در دانشگاه باید روش‌های استفاده از قوای ذهنی و تفکر تعقل، به قصد ایجاد توان استدلال و تحلیل، به دانشجوی معماری آموزش داده شود. باید ذوق و سلیقه او تربیت شود و ارتقاء یابد.

برای بررسی اولین یادگیری‌ها و تعلیم و تربیت باید به دو منبع مهم رجوع کنیم. اول ادیان و دوم اسناد و مدارک تاریخی و ماقبل تاریخی و یا نظریات دانشمندان باستان‌شناسی و علمای علوم طبیعی و متخصصان تعلیم و تربیت. از نظر اسناد و مدارک تاریخی و باستان‌شناسی، آثاری که از هزاران سال قبل به دست آمده و دانشمندان طبیعت‌گرا هم چنین نظری را با تردید اظهار کرده‌اند که بشر بسیاری از امور را به طور طبیعی و غریزی، که در واقع معلم طبیعت به او آموخته است، انجام می‌دهد و سپس آموزش به شکل غیررسمی از نزدیکان به او منتقل می‌گردد. بنابراین کارهای ابتدایی و غریزی، خودبخود انجام می‌گیرد و امور جنبی آنها هم ابتدا در اثر احتیاج به وجود می‌آید و سپس دیگران با تقلید، آنها را فرا می‌گیرند. از آن به بعد آموزش از طریق افراد باتجربه به افراد بی‌تجربه شروع می‌شود. این آموزش همیشه عمدی نیست و معلم و متعلم معین و مشخص نیستند، بلکه در اجتماعات بشر ابتدایی، کاری انجام می‌شود و دیگران یاد می‌گیرند و این کار را به طور مرتب و با تکرار انجام می‌دهند تا جایی که بشر احساس می‌کند که برای آموزش احتیاج به نظم و ترتیب خاصی دارد. بنابراین پدران و بزرگترها ابتدا فرزندان خود را تعلیم می‌دهند و پس

از گذشت هزاران سال کم کم مدرسه به شکل کنونی اش به وجود می آید که تکنولوژی پیشرفته زمان را به خدمت خود می گمارند و در راه رسیدن به هدفهای آموزشی، از وسایل بسیار پیچیده علمی استفاده می کنند.

فصل اول

مطالعات پایه

آموزش عالی از دیرباز، در سرزمین ایران وجود داشته و مردم ما اگر هم خود به صورت انبوه به فراگیری و آموختن نمی‌پرداختند، از آن هواداری و آنرا ترغیب می‌کرده‌اند.

۱-۱-۱-۱ پیشینه دانشگاهی در ایران باستان^۱

از دوره باستان آموزشهایی در ایران وجود داشته و اتفاقاً این آموزشها تنها دارای جنبه نظری نبودند، بلکه در کنار آموزشهای نظری، آموزشهای عملی مثل درختکاری و کشاورزی نیز دایر بود. آموزشهای عملی به سبب آموزه‌های زرتشت پیامبر و دعوت او به درختکاری و آبادی در چشم و دل ایرانیان با اهمیت تلقی می‌شده است.

در دوره هخامنشی، مدارس خاصی برای تربیت نخبگان و همچنین مدارس عمومی وجود داشت. در عصر داریوش هخامنشی، مدرسه‌ای به طب اختصاص داشت (سائین بصر) و مدارس عالی دیگری در ری، آذربایجان و بلخ بود. در دوره ساسانی، همچنین مدرسه‌ای وجود داشت مثل دیوادرشیر به ریاست مانای ایرانی اهل شیراز که در عین حال هم مرکز آموزشی و هم پژوهشی بود.

این تجربه‌های آموزشی در «جندی شاپور» به حد کمال و شکوفایی خود در آن دوره رسید. این مرکز بزرگ آموزشی در زمان اردشیر بابکان و پسرش شاپور تاسیس شده و در دوره انوشیروان به برکت وجو وزیر دانشمندش، بزرگمهر، گسترش یافته است. جندی شاپور در قرن ششم میلادی، در شهری به همین نام (واقع در شرق شوش، جنوب شرقی دزفول و شمال غربی شوشتر) برقرار بود و بر سردرش این عبارت به چشم می‌خورد: دانش و فضیلت، مافوق بازو و شمشیر است.

آنچه درباره این دانشگاه اهمیت یادآوری دارد، فضای تسامح و تنوع علمی آن است. در جندی شاپور مانعی وجود نداشت که نسطوریان مسیحی کار و مشارکت عملی کنند یا پزشکان یونانی و هندی به علت داشتن مذهب یا ملیت دیگر، نتوانند به فعالیت آموزشی و پژوهشی بپردازند. از دیگر ویژگیهای جندی شاپور، مبادله جهانی علم در آنجا و وجود ارتباط بین‌المللی بود. از گوشه و کنار دنیا به سوی این مرکز روانه می‌شدند و اعضای ایرانی آن نیز به هند و یونان اعزام می‌شدند تا تجربه‌های آموزشی آنان را اخذ و اقتباس کنند. برزویه طبیب به دستور انوشیروان برای آشنایی با علوم هندی به آن دیار اعزام شد.

یکی از مهمترین کارکردهای جندی شاپور، تبدیل شدن آن به یک مرکز ترجمه بود. آثاری از هندی به پهلوی برگردانیده می‌شد و همچنین پزشکان مسیحی و سریانی زبان مثل سرگیس، کتابهای پزشکی و فلسفی را ترجمه می‌کردند.

^۱ - گروه مطالعات تطبیقی و نوآوری، ۱۳۷۷، ص ۱۶.